

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

**TARIK BUĞRA’NIN “YAĞMUR BEKLERKEN” ROMANININ
EDEBİYAT COĞRAFYASI KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

SALİH KAYA

B234518370

SAKARYA, 2025

1. Giriş

Edebi anlatılar, özellikle romanlar, sadece karakterler ve olay örgüsünden ibaret değildir; aynı zamanda bu olayların gerçekleştiği tarihsel ve coğrafi bağlamın derin izlerini taşır. Bu bağlam hem metnin gerçekçiliğini artırır hem de olayların gelişimini yapısal olarak belirler. Örgen (2003), Tarık Buğra'nın romanlarını incelerken, yazarın siyasî ve sosyal tarihimizi Anadolu merkezli ve yerel bir perspektifle ele alarak, edebiyatımız için değerli bir kaynak sunduğunu ve bu yerelliğin önemini vurgulamıştır. Romanda kasabanın adı açıkça zikredilmese de yazarın biyografisi ve metin içerisinde geçen Altinkalem, Eskikale mahalleleri ile Yarenler ve Enginli mevkileri, kurgusal mekânın yazarın doğum yeri olan Akşehir (Konya) olduğunu kesinleştirmektedir. Yazar, çocukluğunun geçtiği bu coğrafyayı, romanın atmosferini kurarken birebir modellemiştir. İncelenen "Yağmur Beklerken" romanı, 1930'lu yıllarda Türkiye'nin yaşadığı kritik bir siyasi deneme olan Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş sürecini, küçük bir Anadolu kasabasının sosyal ve psikolojik dinamikleri üzerinden ele almaktadır (Çandır, 2017). Ancak romanın çatışma ve gerilim unsurları sadece siyasetle sınırlı değildir. Hikâyenin temelini, kasaba halkının ekonomik ve sosyal varlığını tehdit eden büyük kuraklık felaketi oluşturur. Özlük (2011), bu kuraklığın, dönemin Anadolu'da yarattığı ekonomik yıkımı ve bunun doğurduğu sosyal psikolojik etkileri detaylı bir şekilde ortaya koyarak, fiziki coğrafyanın toplumsal yaşamdaki rolünün altını çizmiştir. Bu çalışmada, romanın temel odağı aydın-halk ilişkisi gibi sosyolojik temaların ötesine taşınacak; coğrafi unsurların romandaki dağılımı ve işlevi üzerine yoğunlaşılacaktır. Kefeli'ye (2009) göre coğrafya merkezli okuma ya da *géo-littéraire* yaklaşım, metindeki mekânı coğrafya olarak ele almakta; edebiyat coğrafyası ve yazarın hayat coğrafyası gibi kavramlar üzerinden metnin üretim sürecini farklı bir kanaldan irdelemektedir. Bu çerçevede edebî metinler, mekânı/yeri merkeze alarak insan ile çevresi arasındaki etkileşimi görünür kılan ve toplumsal anlatıyı zenginleştiren birer coğrafi tanıklık niteliği taşır. Bu çerçevede, "Yağmur Beklerken" romanı, politik gerilim ile fiziki felaketin kesişiminde, coğrafyanın edebi anlatıdaki yapısal ve belirleyici rolünü göstermek amacıyla analiz edilecektir.

2. Amaç ve Yöntem

Bu araştırmanın temel amacı, Tarık Buğra'nın romanındaki siyasi, sosyal ve ekonomik temaların, fiziki ve beşerî coğrafya unsurlarının neden olduğu etkileşimler bağlamında, edebiyat coğrafyası disiplininin metodolojisiyle derinlemesine analiz edilmesidir. Çalışma, özellikle kuraklık gibi doğal bir olayın, sadece bir arka plan olmaktan çıkıp, toplumsal gerilimleri ve roman kişilerinin eylemlerini nasıl yapısal bir unsur olarak şekillendirdiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

2.1. Metodoloji:

Çalışmanın metodolojik omurgasını, edebi metni coğrafi bir perspektifle incelemeyi sağlayan "Coğrafya Merkezli Okuma" (*géo-littéraire*) yöntemi oluşturmaktadır. Garan (2012), bu yaklaşımın sadece mekânların haritalanması (kartografya) ile sınırlı kalmadığını; bir bölgenin iklimi, yer şekilleri ve demografik yapısı gibi coğrafi özelliklerinin, o bölge insanının kültürel, ekonomik ve psikolojik yapısını nasıl etkilediğini anlamayı temel aldığını vurgular. Bu yöntem, coğrafyanın insan ve toplum üzerindeki etkileşimini dinamik bir süreç olarak ele alır.

2.2. Analiz Çerçevesi

Yöntemin uygulanmasında, alan yazınında başarılı bir şekilde kullanılmış bir analiz çerçevesi esas alınmıştır. Kaçmaz ve Kaçmaz'ın (2017) "*Elif Şafak Romanlarında Coğrafi Unsurlar*" başlıklı çalışmasında sunulan metodoloji, romandaki unsurları iki ana kategoriye ayırarak detaylı incelemeye olanak tanır:

- a. **Fiziki Coğrafya Unsurları:** Bu kategoride, romandaki doğal ortamın (kuraklık, iklim, tarım arazilerinin durumu) doğrudan anlatıya ve karakterlerin ekonomik ve psikolojik hayat mücadelesine etkisi ve bu unsurların romandaki dağılımı analiz edilecektir.
- b. **Beşerî Coğrafya Unsurları:** Bu kategoride ise, insan eylemleri ve yerleşim yapısıyla ilgili coğrafi konular ele alınır. Kasaba yaşamı, kentsel doku, sosyal izolasyon ve ulaşım imkânlarının kısıtlılığı gibi unsurların, romandaki kültürel ve siyasi olaylar üzerindeki yapılandırıcı işlevi analiz edilecektir. Beşerî coğrafya unsurları içinde yer alan ekonomik ve kültürel alt kategoriler ayrıca frekans analizine tabi tutulmuştur.

Bu sistematik ayırım, romanın hem doğal çevresel koşullarını hem de bu koşulların yarattığı toplumsal dinamikleri aynı anda değerlendirmeyi mümkün kılarak, araştırmanın amaçladığı coğrafi derinliği sağlamaktadır. Ayrıca coğrafi unsurların dijital ortamda işlenmesi ve tasnif edilmesi sürecinde, Kaçmaz ve Kaçmaz (2017) çalışmasında kullanılan Access veri tabanı yöntemi ile grafiksel analizlerdeki işlevselliği nedeniyle Microsoft Excel programı tercih edilmiştir. Romandaki coğrafi unsurlar ve karakterlerin demografik özellikleri, Excel ve Access uygulamalarında oluşturulan veri setine işlenerek sınıflandırılmıştır. Excel ve Access veri setlerinin işleyişini gösteren örnek kesitler aşağıda sunulmuştur.

	A	B	C	D	E
1	Unsurlar	Coğrafya	Ana Konu	Alt Konu	
2	Gök/Gökyüzü	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay	
3	Dünya	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay	
4	Gezegen/Gezegenler	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay	
5	Yıldız	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay	
6	Güneş	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay	
7	Yellerin doğudan esmesi	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri	
8	Batıdaki dağlar	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri	
9	Batı sınırını çizen tepeler	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri	
10	Batı'dan gelen bulutlar	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri	
11	Dönüm	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi	
12	Kuzeye doğru birleşen yollar	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi	
13	Batı yönü	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi	
14	Kasabanın güneyi	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi	
15	İkizkaya	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Genel/Terim	
16	kaya kütlesi/bloğu	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Genel/Terim	
17	Dağ Sıraları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
18	Kadifekale	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
19	Toroslar	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
20	Ağrı	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
21	Canikler	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
22	Sultan Dağları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
23	Süphan Dağları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
24	Emirdağları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ	
25	Dik yamaç	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Yamaç	
26	İkizkaya yamacı	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Yamaç	
27	Sırtlardaki korular	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Tepe	
28	Batı sınırını çizen tepeler	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Tepe	
29	Toptayı Tepeleri	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Tepe	
30	İkizkaya Tepesi	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Tepe	
31	kasabadaki düzlük alanlar/ovalar	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Ova	

Örnek Kesit: 1 (Excel)

Unsurlar	Coğrafya	Ana Konu	Alt Konu
Gök/Gökyüzü	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay
Dünya	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay
Gezegen/Gezegenler	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay
Yıldız	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay
Güneş	Genel Coğrafya	Astronomi	Uzay
Yellerin doğudan esmesi	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri
Batıdaki dağlar	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri
Batı sınırını çizen tepeler	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri
Batı'dan gelen bulutlar	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Dünyanın Şekli, Boyutları ve Hareketleri
Dönüm	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi
Kuzeye doğru birleşen yollar	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi
Batı yönü	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi
Kasabanın güneyi	Genel Coğrafya	Matematik Coğrafya	Harita Bilgisi/Kartografi
İkizkaya	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Genel/Terim
kaya kütlesi/bloğu	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Genel/Terim
Dağ Sıraları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Toroslar	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Ağrı	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Canikler	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Sultan Dağları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Süphan Dağları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Emirdağları	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Dağ
Dik yamaç	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Yamaç
İkizkaya yamacı	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Yamaç
Sırtlardaki korular	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Tepe

Örnek Kesit: 2 (Access)

2.3.Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile Haritalama

Bu çalışmada, edebiyat kartografyası yaklaşımı dâhilinde romanda geçen tüm coğrafi mekânlar metin analizi yoluyla tespit edilmiştir. Tespit edilen bu coğrafi mekânlar, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılarak haritalara aktarılmıştır. Kaçmaz ve Kaçmaz (2017), romanlardaki coğrafi unsurların CBS ortamına aktarılmasının, mekânın romandaki dağılımını ve yapısal işlevini görselleştirme ve bilimsel inceleme açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

3. Edebiyat Coğrafyasının Kavramsal Çerçevesi ve Gelişimi

Brousseau (1994), edebiyatın başlangıçta coğrafyacılar için yalnızca bir 'belgesel' kaynak (mekân tasvirleri) olarak görüldüğünü, ancak zamanla mekân algısının ve beşerî coğrafyanın anlaşılmasında kritik bir rol üstlendiğini ileri sürmüştür. Bu dönüşümün en önemli teorik zeminini Hümanistik Coğrafya akımı hazırlamıştır. Bu akımın öncüsü Yi-Fu Tuan (1978), edebiyatın insanın çevre deneyimini ve bir kültürün çevresel algılarını yansıtan zengin bir kanıt kaynağı olduğunu vurgulayarak coğrafyacıları, sanatçıların mekâna yüklediği insani ve duygusal niteliklere karşı duyarlı olmaya çağırır; böylece coğrafi mekânın salt bir alan olmaktan çıkıp kültürel ve duygusal anlam taşıyan bir “yer” olarak algılanmasının zeminini oluşturur.

3.1.Türk Romanında Taşra Mekânının Gelişimi

Türkiye'de edebiyat coğrafyası, özellikle Ayık ve İlik (2020) gibi araştırmacıların katkılarıyla son dönemde hızla büyüyen bir alt alan haline gelmiştir. Türk roman geleneği, Tanzimat'tan bu yana Narlı (2013) tarafından da altı çizildiği gibi, şehir ve taşra karşıtlığı ve aydının bu taşra ile karşılaşması gibi temaları merkeze almıştır. Bu temaların coğrafi dağılımı ve işlevi, romanın temel çatışma noktalarını belirler.

Şahin (2025) tarafından yapılan analizler, günümüz çalışmalarında taşranın, sadece coğrafi bir uzaklık değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel izolasyonun bir göstergesi olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, "Yağmur Beklerken" romanının kasaba mekânı, 1930'ların Anadolu taşrasını hem fiziki bir kuraklık alanı hem de siyasi ve sosyal olayların yansıdığı izole bir 'yer' olarak resmetmesi açısından, edebiyat coğrafyası araştırmaları için zengin ve değerli bir zemin sunmaktadır (Narlı, 2013; Şahin, 2025). Roman, kuraklık ve izolasyon gibi coğrafi unsurların, olayların seyrini ve karakterlerin kaderini nasıl belirlediğini güçlü bir şekilde göstermektedir.

4. Romanın Mekânsal Kimliği

Tarık Buğra, *Yağmur Beklerken* romanındaki hikâyeyi isimsiz ve hayali bir Anadolu kasabası üzerine kurgulamış olsa da metindeki coğrafi ipuçları buranın yazarın memleketi Akşehir (Konya) olduğunu açıkça göstermektedir. Yazar, bu hayali atmosferi gerçek yer isimleriyle somut bir zemine oturtmuştur. Özellikle romanda geçen Altinkalem ve Eskikale mahalleleri, Akşehir'in bugün de varlığını sürdüren gerçek yerleşimleridir. Buna ek olarak, karakterlerin gidip geldiği Enginli köyü ve Yarenler mevki, olay örgüsünün Akşehir haritası üzerinde şekillendiğinin en net kanıtlarıdır. Fiziki coğrafya açısından kasabanın Emirdağları'nı gören konumu da bu tespiti doğrulamaktadır. Yazarın kurgusal dünyayı kendi memleketi Akşehir'in somut verileriyle inşa etmesi, Tuan'ın (1978) edebiyatın "bir kültürün çevresel algılarını ve değerlerini" yansıttığı yönündeki görüşüyle birebir örtüşmektedir.

5. Romandaki Coğrafi Unsurlara Genel Bakış

Coğrafyayı en genel anlamda fiziki ve beşerî coğrafya olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu çalışmada da Tarık Buğra'nın *Yağmur Beklerken* romanı incelenirken bu temel ayırımdan yola çıkılmıştır. Fiziki coğrafya bölümünde; romanın ana çatışmasını oluşturan kuraklık, iklim, yağmur beklentisi ve yer şekilleri gibi doğal unsurlar ele alınmıştır. Beşerî coğrafya kısmında ise; bu doğal ortamda yaşayan kasaba halkının tarımsal faaliyetleri, geçim kaynakları ve yerleşim düzeni incelenmiştir. Ancak romandaki coğrafya sadece gözle görülen unsurlardan ibaret değildir. Yazarın, siyasi gerginlikleri veya karakterlerin ruh halini anlatırken başvurduğu 'fırtına', 'deprem' veya 'gök ekin' gibi coğrafi ifadeler de çalışmaya dâhil edilmiş ve bunlar 'Mecazi Coğrafi Unsurlar' başlığı altında ayrıca değerlendirilmiştir. Bu çalışmada romanda tespit edilen fiziki, beşerî, ekonomik ve kültürel coğrafya unsurları ayrıca frekans analizine tabi tutulmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda romanda **beşerî coğrafya unsurlarının 162, fiziki coğrafya unsurlarının 82, ekonomik coğrafya unsurlarının 80 ve kültür coğrafyası unsurlarının 47, Genel Coğrafya unsurlarının 13** kez kullanıldığı belirlenmiştir. Bu durum, romanın özellikle beşerî coğrafya ve toplumsal yapıyı merkeze alan bir anlatı kurgusuna sahip olduğunu göstermektedir.

Coğrafya Türü	Frekans (adet)
Beşerî Coğrafya	162
Fiziki Coğrafya	82
Ekonomik Coğrafya	80
Kültür Coğrafyası	47
Genel Coğrafya	13

Tablo: 1

5.1.Fiziki Coğrafya

Bitki Örtüsü / Biyocoğrafya

“Ağaçlar henüz çok gençtir; gölgeleri cılızdır.” – s.9

Bu ifade, bitki örtüsünün henüz gelişim aşamasında olduğunu göstermektedir. Ağaçların genç ve gölgelerinin zayıf olması, alanın yeni ağaçlandırıldığını ve peyzajın tam olarak olgunlaşmadığını düşündürmektedir. Bu durum, çevredeki bitki örtüsünün yeni oluşmakta olduğuna ve ekolojik sürecin devam ettiğine işaret etmektedir.

“Dereözü’nden yukarı doğru yürüdün mü dedem yaşında cevizler, meşeler, ardıçlar, çınarlar, söğütler!” –s.10

Cümlede adı geçen ağaçların çeşitliliği, derenin oluşturduğu nemli mikroklimanın farklı türlerin yetişmesine imkân tanıdığını göstermektedir. Söğüt gibi suyu seven türler dere kenarında görülürken, meşe ve ardıç gibi türler daha farklı toprak yapılarında yetişir. Bu durum topoğrafya ile bitki örtüsü arasındaki uyumu açıkça ortaya koymaktadır.

“Fasulye sırtığı gibi üç buçuk akasya ile park mı olurmuş.”

–s.10

Burada akasya ağaçlarının ince ve zayıf yapıda olduğu vurgulanmıştır. Bu durum, park alanına dikilen ağaçların henüz gelişmediğini ve yeniden ağaçlandırma sürecinin planlama açısından bazı sınırlılıklar taşıdığını düşündürmektedir. Bitki örtüsünün bu şekilde tanımlanması, insan eliyle yapılan yeşillendirme çalışmalarının doğayla uyumunun her zaman başarılı olmadığını göstermektedir. Öte yandan bu ifade, kasaba yönetiminin parkı daha çok “göstermelik” bir modernleşme unsuru olarak ele aldığına da işaret eder. Bu yönüyle alıntı, yalnızca ekolojik değil, aynı zamanda belediyenin planlama anlayışını ve kentsel peyzajın yüzeysel biçimde dönüştürülmesini eleştiren beşerî/kentsel coğrafya okumasına da imkân tanımaktadır.

“Ağaç deyip geçme... onun da soylusu olur, soysuzu olur.” – s.11

Bu cümlede halkın bitki türlerini kendi gözlemlerine göre sınıflandırdığı görülmektedir. “Soylu-soysuz” ayrımı, halk arasında dayanıklılık, verim ve kullanım alanlarına bağlı olarak yapılan yerel bir değerlendirmeyi ifade etmektedir. Bu durum, bölgedeki bitki örtüsünün toplumsal algılarla da şekillendiğini göstermektedir.

“Şu gördüğün koca zeytin ağaçlarını dedem dikmiş.” – s.11

Zeytin ağacının bölgede yetişmesi, iklimin belirli sıcaklık ve nem koşullarına sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu ifade insan eliyle yapılan ağaçlandırmayı ve kuşaklar arası çevresel devamlılığı yansıtmaktadır. Zeytin ağacı hem doğal hem de kültürel bir peyzaj unsurudur.

“Dedelerimiz yol kıyılarına, meydanlara, mesire yerlerine çınarlar, kestaneler, ardıçlar, gürgenler dikmiş.” – s.12

Bu cümle, insan eliyle oluşturulan kültürel peyzajın örneklerinden biridir. Çınar gibi büyük gölgelik sağlayan ağaçlar kamusal alanlarda tercih edilirken, ardıç gibi dayanıklı türler mezarlık ve yüksek alanlarda görülmektedir. Bu durum bitki örtüsünün hem doğal hem de sosyal ihtiyaçlara göre şekillendiğini göstermektedir.

“Pazar yerindeki ağaçların neftleşen yaprakları da birdenbire ürperip titremeye başladı ve yağmur damlaları seyrek, iri ve patır patır düştü.” – s.85

Ağaçların yapraklarının yağmur öncesi matlaşması ve hareketlenmesi, bitkilerin atmosferik değişimlere karşı duyarlılığını göstermektedir. Yaprakların bu şekilde tarif edilmesi, bitki örtüsünün hava olaylarıyla doğrudan etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Topoğrafya – Jeomorfoloji

“İkizkaya ile Toptaşı tepelerinin arasından batıya açılan deredeki çınarların yaprakları hızla ürpermeye başladı.” – s.82

Bu cümlede tepeler arasında uzanan bir dere ve çevresindeki bitki örtüsü betimlenmektedir. Tepelerin dere ile birlikte oluşturduğu topoğrafya, bölgede rüzgâr koridoru yaratmaktadır. Yaprakların “ürpermesi”, dere boyunca hızlanan rüzgârın etkisini gösterir. Bu durum, yeryüzü şekilleri ile iklim arasında ilişkiye tipik bir örnektir.

“Yolların kıyısından günlerin, haftaların tozu toprağı ile kızıl sarıya bulanmış seller akıyordu.” – s.88

Burada yüzeysel akışın ve sellerin taşıdığı toprak miktarı, zeminin yapısal olarak gevşek olduğunu göstermektedir. Eğimi olan yolların kıyılarında selin birikmesi ve rengi, erozyonun aktif olduğunu ortaya koyar. Topoğrafyanın eğimli yapısı suyun hızlanmasına, bu da taşınan sediment miktarının artmasına yol açar.

“Sokak aralarında, paçalarını dizkapaklarına kadar sıvayıp, akmaya başlayan ırmaklarda koşuşan çocuklar gördü.” – s.88

Bu cümle ani yağış sonrası sokakların küçük akarsulara dönüştüğünü göstermektedir. Bu tür akışlar, geçirimsiz yüzeylerin yoğun olduğu yerleşim alanlarında daha kolay oluşur. Su birikimi ve yön değiştirme davranışı, kentsel topoğrafyanın yüzeysel akışı nasıl şekillendirdiğinin açık bir göstergesidir.

“Upuzun ve kapkara hortum, gölcüğün kıyısındaki sazların arasından tarlaya doğru kabarmaya başladı. Birkaç dakika sonra da pancarların dibine verilen ucundan köpüklü köpüklü sular fışkırmaya başladı. Ama su döküldüğü yerden bir karış öteye gidemiyordu; toprak hemen emiyordu.” – s.60

Gölcük kıyısında sazlıkların bulunması, alanın bataklık-sulak zemin özellikleri taşıdığını gösterir. Sazlıklar genellikle suya doymuş çöküntü alanlarında yetişir.

“Gerçekten de esmer toprağın yüzünü saran çatlaklar sanki yerin dibine kadar iniyordu: Toprağın suyu öyle bir emişi vardı.” – s.60

Toprak yüzeyindeki derin çatlaklar, kuraklık dönemlerinde görülen büzülme olayını ifade eder. Kil oranı yüksek topraklar su kaybettikçe çatlaklar ve bu çatlaklar derinleşebilir. Bu durum arazinin hem kuraklık etkisine açık olduğunu hem de jeomorfolojik olarak aktif bir yüzey değişimi yaşadığını göstermektedir.

Atmosfer – Rüzgâr – İklim – Yağış

“Rüzgarları da bulutları da bütün çeşitleriyle ve bu çeşitlerin neye yarayıp neye yaramadığını bilirdi.” – s.82

Bu cümlede atmosfer olaylarına dair yerel bilgi vurgulanmaktadır. Bölge halkının rüzgâr ve bulut çeşitlerini tanıması, iklimsel gözlemlerin günlük yaşamda önemli bir yer tuttuğunu

gösterir. Bu bilgi, tarım ve gündelik faaliyetler açısından atmosfer koşullarının dikkatle izlendiğini ortaya koymaktadır.

“Haftalardır doğudan esen, sinirleri yay gibi geren, beyinleri tırmalayan, göğüsleri bunaltan, dış aralarına ciyir ciyir toz, toprak dol duran pis rüzgâr da artık yoktu.” – s.82
Burada doğu yönlü bir rüzgârın toz ve toprağı sürükleyerek rahatsızlık yaratması anlatılmaktadır. Bu durum bölgenin rüzgâr rejimine dair fikir verirken, rüzgârın hem hava kalitesini hem de gündelik yaşamı etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu tür rüzgârlar genellikle kuru ve sıcak dönemlerde görülür.

“Cumartesi seher vaktini belirsizleştiren yakıp kavuran bir sıcaklıkla başladı.” – s.82
Cümlede sabah saatlerinde dahi hissedilen yoğun sıcaklık, bölgenin sıcak hava dalgalarından etkilendiğini göstermektedir. Bu durum hem iklim değişkenlerinin yoğunluğunu hem de günlük yaşamda sıcaklığın belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. Sabah saatlerinde hissedilen sıcaklık ekstrem hava koşullarına işaret eder.

“Batı sınırını çizen tepelerde idi: duanın davetine gelen bulutun ikizi oradan sıyrılınca... ikindi namazından az sonra idi kasaba şöyle bir sallandı.” –s.82–83
Bulutun tepelerden ayrıldığı anda kasabanın sarsılması, ani bir atmosferek değişimin meydana geldiğini gösterir. Bulut hareketi genellikle rüzgâr yönü ve basınç değişimleri ile ilişkilidir. Bu ifade, hava olaylarının topoğrafyayla birlikte nasıl etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

“Külrengi, morumsu bulut hızla yayılıp kasabanın üstünü kapladı, kısa sürede ovanın üstünü de kapladı.” – s.84
Bulutların hızlı yayılması bölgenin hava akımına açık bir topoğrafyaya sahip olduğunu göstermektedir. Bulut renginin külrengi ve morumsu olması yağışın yaklaştığına işaret eder. Bulut kütesinin kasaba ve ova üzerinde hızla hareket etmesi, atmosfer koşullarının hızlı değiştiğini göstermektedir.

“Pazar yerindeki ağaçların neftileşen yaprakları da birdenbire ürperip titremeye başladı ve yağmur damlaları seyrek, iri ve patır patır düştü. Hemen arkasından da evvel bahar aylarındakileri andıran kuvvetli bir gök gürültüsü, Dereözü ‘nün derinliklerinde gümbür gümbür yankılandı:” – s.85
Yaprakların matlaşması ve yağmurun iri damlalarla düşmesi, yağış öncesi nem artışını ve atmosfer basıncındaki değişimi gösterir. Yağmur damlalarının büyüklüğü, yoğun bir sağanak yağışın başladığını ifade eder. Bu durum bitki örtüsü ile atmosfer arasındaki etkileşimi de yansıtmaktadır.

“Evvel bahar aylarındakileri andıran kuvvetli bir gök gürültüsü Dereözü’nün derinliklerinde gümbür gümbür yankılandı.” – s.85
Bu cümle güçlü bir gök gürültüsünün vadide yankılanmasını anlatmaktadır. Gök gürültüsü bahar aylarında görülen fırtınaların tipik bir özelliğidir. Sesin vadide yankılanması, yeryüzü şekilleri ile atmosferik olaylar arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

“Yağmur artık hiçbir zaman yağmayacak gibiydi: Pancarlara elveda!” – s.56
Bu ifade kuraklık endişesini ve yağışın kesilmesinin tarımsal üretime etkisini göstermektedir. Yağmurun uzun süre yağmaması, bitkilerin özellikle pancar gibi suya ihtiyaç duyan ürünlerin verimliliğini ciddi şekilde düşürmektedir. Cümle, iklimle tarım arasındaki hassas ilişkiye dikkat çeker.

“Sonra, çok geçmedi, bir gürültü, bir kıyamet, bahar sağanaklarını andıran bir yağmur boşanıverdi. Ortalık iyice karardı.” – s.85

Yoğun yağmur ve fırtınalı atmosferin kısa sürede çökmesi, bölgenin ani hava olaylarına açık olduğunu gösterir. Bu tür yağışlar özellikle konvektif bulutlanma sonucu oluşur ve kısa sürede büyük miktarda su bırakır. Cümle, atmosfer koşullarının bölge halkı üzerindeki ani etkilerini anlatır.

Hidrografya – Akarsu, Su, Sel, Kuraklık, Toprak

“Tekke Deresi’ne açılan sokağın başına geldikleri zaman bile serinlikten haber yoktu.” – s.56

Tekke Deresi’nin bulunduğu bölgenin normalde serinlik sağlamasına rağmen o anda serinliğin hissedilmemesi, derenin mikroklima üzerindeki etkisini göstermektedir. Akarsu çevresi genellikle daha nemli ve serin olur; bu serinliğin yokluğu sıcaklık artışı veya kuraklık belirtisi olabilir. Bu durum hidrolojik koşulların iklime bağlı olarak değiştiğini ortaya koyar.

“Yolların kıyısından günlerin, haftaların tozu toprağı ile kızıl sarıya bulanmış seller akıyordu.” – s.88

Burada ani yağış sonrası yüzeysel akışın olduğu görülmektedir. Selin tozu ve toprağı sürüklemesi, zeminin gevşek ve erozyona açık olduğunu gösterir. Topoğrafyanın eğimli olması suyun hızlanmasına ve kısa sürede sel oluşmasına neden olur. Bu durum sel–erozyon ilişkisine açık bir örnektir.

“Sokak aralarında, paçalarını dizkapaklarına kadar sıvayıp, akmaya başlayan ırmaklarda koşuşan çocuklar gördü.” – s.88

Bu cümlede yerleşim içindeki sokakların yağış sonrası geçici akarsulara dönüştüğü anlatılır. Yoğun yağış, yüzeysel akışın hızla birikmesine neden olur ve sokaklar küçük derelere dönüşür. Bu olay, kentsel hidrolojinin doğal yüzey akışını nasıl etkilediğini göstermektedir.

“Oluklardan yağmur suyu toplayan genç kızlar, yaşlı kadınlar gördü.” – s.88

Yağmur suyunun oluklardan toplanması, bölgenin yağış rejiminin belirsiz veya yetersiz olabildiğine işaret eder. Yağmur suyu hasadı, doğal su kaynaklarının sınırlı olduğu yerlerde sıkça başvurulan bir yöntemdir. Bu durum hem suyun değerli olduğunu hem de toplumun su yönetimi konusunda pratik çözümler geliştirdiğini gösterir.

“Pancar yaprakları daha böyle kedi kulağı kadarken kurumuş, şöyle bir uğuşursan, çıtır çıtır ufalanacak hale gelmişti.” – s.57

Bu ifade bitkilerdeki su yetersizliğini gösteren belirgin bir kuraklık örneğidir. Bitkilerin erken dönemde kuruması, toprağın nem tutma kapasitesinin düşüklüğünü veya yağış eksikliğini gösterir. Kuraklık, tarımsal verimi doğrudan etkileyen önemli bir hidrolojik sorundur.

“Belediye reisi ile fırka başkanının çaydaki ve Taşoluk’taki serçe parmağı kadar kalmış suyu gündüzleri baştan çevirtip geceleri de nöbeti, möbeti unutup sadece hısım akrabalarının bahçelerine salıverdikleri,” – s.57

Bu ifade, suyun bölge için ne kadar kıymetli olduğunu ve yönetimin suyu kontrollü şekilde dağıttığını göstermektedir. “Serçe parmağı kadar kalmış su” ifadesi ciddi bir su kıtlığına işaret eder. Bu durum hem hidrolojik kuraklığı hem de su yönetiminin önemini ortaya koyar.

“Yağmur artık hiçbir zaman yağmayacak gibiydi: Pancarlara elveda!” – s.56

Bu cümlede yağış eksikliğinin tarım üzerindeki dramatik etkisi vurgulanmaktadır. Yağmurun kesilmesi, pancar gibi suya bağımlı ürünlerin tamamen verimsiz hâle geleceğini gösterir. Bu durum, iklim–su–tarım arasındaki hassas ilişkinin güçlü bir örneğidir.

“Gerçekten de esmer toprağın yüzünü saran çatlaklar sanki yerin dibine kadar iniyordu: Toprağın suyu öyle bir emişi vardı.” – s.60

Bu ifade topraktaki şiddetli kuraklığın açık bir göstergesidir. Su çekildikçe toprak hacim kaybeder ve derin çatlaklar oluşur. Bu durum hem toprağın fiziksel yapısının bozulduğunu hem de su eksikliğinin yüzey şekillerini değiştirdiğini göstermektedir. Kuraklık, toprak–su etkileşiminin en belirgin sonuçlarından biridir.

“Çatlaklar da birer kaynak olmuş gibi su taşırmaya başladı.” – s.60

Burada toprağa sızmış suyun çatlaklardan yüzeye çıktığı görülmektedir. Bu durum yer altı su seviyesinin yükseldiği veya zeminin suyu geri ittiği anlamına gelir. Toprak-su etkileşimi, yüzey hidrolojisinin en dinamik süreçlerinden biridir ve bu cümle bunu açık biçimde yansıtmaktadır.

5.2. Beşerî Coğrafya

Yerleşme – Yerleşme Yapısı

“Park eski Yoğurt Pazarı'nın yerine kurulmuştur.” – s.9

Bu cümle yerleşme tarihindeki mekânsal dönüşümü göstermektedir. Geleneksel pazar alanının park alanına dönüşmesi, kasabanın sosyal ihtiyaçlarının zamanla değiştiğini ve kamusal alanların yeniden işlevlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, yerleşmenin ekonomik ve kültürel yapısında modernleşmeye işaret eder.

“Hamamönü'nü geçip Çınaraltı'na geldikleri zaman...” – s.19

Bu cümlede yer adları aracılığıyla kasabanın mekânsal kurgusu ortaya çıkarılmaktadır. “Hamamönü” ve “Çınaraltı”, geleneksel Anadolu yerleşmelerinde sıkça görülen mahalle ve buluşma noktası adlarıdır. Bu ifadeler, yerleşmenin tarihsel dokusunu ve kültürel kimliğini yansıtmaktadır.

“Gavur Mahallesi'ndedir.” – s.19

Bu ifade etnik, kültürel veya dini ayrışmayı belirten tarihsel bir yerleşme adını göstermektedir. “Gavur Mahallesi” gibi adlandırmalar, toplumun kültürel çeşitliliğini ve tarihsel algılarını yansıtır. Yerleşme coğrafyası açısından bu tür adlar, toplumsal yapının mekâna nasıl işlendiğini gösterir.

“Bir mahalle, yedi sekiz sokak geçerek kendilerini yalnız çakal ineğin beklediği evlerine gideceklerdi.” – s.66

Bu cümlede yerleşme dokusunun ölçeği hakkında bilgi verilmektedir. Kasabanın mahalleleri, birkaç sokaktan oluşan bir yerleşim düzenine sahiptir. Bu durum geleneksel Anadolu kasabalarının sıkışık ve birbirine yakın yerleşim örüntüsüyle uyumludur.

“Buğday Pazarı bir kışla avlusunu andırırdı. Etrafı dükkânlarla çevriliydi. Beş sokak beş kapı gibiydi.” – s.83

Bu cümle kasabanın ticari merkezinin mekânsal düzenini betimler. Pazar alanının kışla avlusuna benzetilmesi, merkezi, kapalı ve düzenli bir planı olduğunu gösterir. Sokakların kapı

gibi düzenli biçimde pazara açılması, pazar–sokak ilişkisini belirginleştirir ve yerleşmenin ticari çekirdeğini yansıtır.

Ulaşım – Yol Ağı – Mekânsal Bağlantılar

“Üzerinden geçen arabaları zangırdatan şoseye paraleldir.” – s.9

Bu cümle yol yüzeyinin bozuk yapısını ve ulaşımın zorluklarını göstermektedir. Arabaların “zangırdaması”, hem yol kalitesinin düşük olduğunu hem de ulaşımın konfor açısından sıkıntılı olduğunu belirtir.

“Vilayetten, öteki ovadan gelen ve yüz metre kadar ötede, kuzeye doğru gitmek üzere birleşen yollar çizmektedir.” – s.9

Burada iki farklı yönden gelen yolların kasabaya yakın bir noktada birleştiği anlatılmaktadır. Bu birleşim noktası, yerleşmenin vilayet merkezi ile ova üzerinden gelen kırsal alanlar arasında bir bağlantı noktası olduğunu gösterir. Yol ağının bu şekilde birleşmesi, kasabanın bölgesel ulaşım açısından bir geçiş alanı olduğunu ortaya koyar.

Tarım – Hayvancılık – Üretim Faaliyetleri

“Bahçeye araba araba toprak ve gübre taşıtmıştır.” – s.23

Bu cümlede tarım için yapılan hazırlık faaliyetleri anlatılmaktadır. Bahçeye büyük miktarda toprak ve gübre getirilmesi, verimliliği artırmaya yönelik bir tarımsal uygulamadır. Bu durum bölgedeki üretim tarzının emek yoğun olduğunu ve toprağın işlenmesinin önemli bir faaliyet olduğunu gösterir.

“Şamkayısı, Yalvaçekşisi elması, Draganlı kirazı...” – s.23

Bu cümle bölgenin tarımsal ürün çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Yöresel ürün adları, belirli iklim ve toprak özelliklerinin bu meyvelerin yetişmesine uygun olduğunu gösterir. Aynı zamanda bu ürünler coğrafi işaret potansiyeli taşıyan yerel çeşitlerdir.

“İnek sağır; yoğurt çalar, yayık vurur.” – s.27

Bu cümle geleneksel kırsal ekonomik faaliyetlerin bir betimidir. Süt sağımı, yoğurt yapımı ve yayıkla tereyağı üretimi, hayvancılığa dayalı geçim biçimini göstermektedir. Bu faaliyetler bölgenin hem tarımsal hem de kültürel yapısının önemli bir parçasıdır.

“Elma, erik, zerdali toplar.” – s.27

Bu ifade bölgedeki meyvecilik faaliyetlerini göstermektedir. Meyve toplama hem tarım hem de mevsimsel geçim faaliyetleri açısından önem taşır. Aynı zamanda bölgenin ikliminin bu tür meyvelerin yetişmesine elverişli olduğunu düşündürür.

“Pancar yaprakları daha böyle kedi kulağı kadarken kurumuş, şöyle bir uğuşursan, çıtır çıtır ufalanacak hale gelmişti.” – s.57

Bu cümle tarımsal üretimde yaşanan kuraklık sorununu göstermektedir. Bitkilerin erken dönemde kuruması, yağış azlığının ve toprak neminin yetersizliğinin doğrudan etkisini yansıtır. Bu durum tarımsal verimliliğin ciddi şekilde tehlikeye girdiğini gösterir.

“Pancar ürününden yöreye, yılda elli bin liradan fazla para girerdi. Ve koca bir yılın kaderi, arabacısından demircisine, yemenici sinden manifaturacısına, avkatına, doktoruna, eczacısına, atlarına, bakkalına kadar, buna bağlıydı.” – s.57

Bu cümlede pancarın bölge için ekonomik açıdan ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerin kasabanın ekonomik döngüsünde belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifade bölgenin ekonomik coğrafyasının tarım temelli bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Su Yönetimi – Kıtlık – Tarım İlişkisi

“Belediye reisi ile fırka başkanının çaydaki ve Taşoluk’taki serçe parmağı kadar kalmış suyu gündüzleri baştan çevirtip geceleri de nöbeti, möbeti unutup sadece hısım akrabalarının bahçelerine salıverdikleri” – s.57

Bu cümle bölgede ciddi bir su kıtlığı yaşandığını ve suyun yönetsel olarak dağıtıldığını göstermektedir. “Serçe parmağı kadar kalmış su”, hidrolojik stresin yoğunluğunu ifade eder. Gündüz kesilip gece salınması, suyun tarımda kullanım önceliğine göre planlandığını ortaya koyar.

“Yağmur artık hiçbir zaman yağmayacak gibiydi: Pancarlara elveda!” – s.56

Bu cümle yağış eksikliğinin tarımsal üretime etkisini dramatik bir şekilde ifade eder. Yağmurun uzun süre yağmaması, kuraklık riskinin yükseldiğini ve pancar gibi suya bağımlı ürünlerin zarar gördüğünü göstermektedir. Bu durum tarımsal faaliyetlerin iklim koşullarına karşı hassas olduğunu ortaya koymaktadır.

Enerji – Altyapı – Sanayi

“Dereözü’ndeki büyük un fabrikası da Yazı’daki kereste fabrikası da satılacak.” – s.30–31

Bu cümle kasabada sanayi faaliyetlerinin bulunduğunu ve ekonomik değişimlerin fabrika satışı üzerinden ortaya çıktığını gösterir. Un ve kereste fabrikaları, bölgenin doğal kaynaklarının (su, ağaç) ekonomik amaçla kullanıldığını gösteren örneklerdir. Aynı zamanda kasabanın üretim yapısının dönüşüm geçirdiğine işaret eder.

“Kereste fabrikasının güçlü bir dinamosu vardır. Rıza Efendi ondan yararlanıp evlere elektrik vermeyi bile düşünüyor” – s.31

Bu ifade enerji altyapısının henüz gelişmekte olduğunu gösterir. Fabrikanın dinamosuyla elektrik üretmesi, bölgedeki modernleşme çabalarını ve sanayi–enerji ilişkisini yansıtır. Elektrik evlere dağıtılması, yerleşmenin teknolojik gelişiminde önemli bir adımdır.

Ekonomik Coğrafya – Kıtlık, Tüketim

“O yıl -bütün Türkiye için- gerçekten korkunçtu. Ye, haf tada yüz dirhem kıymanın derdine düşen .. sarraftan bile artık altın bozamaz olan kasabada...” – s.190

Bu cümlede ekonomik darboğaz ve kıtlık koşulları anlatılmaktadır. Halkın temel gıdaya ulaşmakta zorlanması ve altın bozduramaması, ekonomik coğrafyanın kriz dönemlerini yansıtır. Bu durum geniş ölçekli ekonomik sorunların yerel yaşama nasıl yansıdığını göstermektedir.

Toprak – Yağmur – Tarım İlişkisi

“Oysa, esnafın, tüccarın kazancı toprağa, toprak da gökyüzüne bağlıdır: Yağmur vaktinde ve yeterince yağmalı; ekinlere kına, pancarlara kurt düşmemeli ki...” – s.189

Bu cümle tarımsal üretim ile ekonomik faaliyetler arasındaki bağı açık biçimde ifade eder. Esnafın ve tüccarın kazancının toprağa, yani üretime bağlı olması; toprağın da yağışa ihtiyacı olması tarım–iklim–ekonomi zincirini ortaya koyar. Bu ilişki kırsal bölgelerde ekonomik coğrafyanın temel dinamiğidir.

“Boşuna değildir... İkizkaya’nın ardında bulut gözlemleri ve yağmur duasına çıkmaları!” – s.189

Bu cümle toplumsal geleneklerin doğa olaylarına göre şekillendiğini göstermektedir. Bulut gözlemleri, yağmurun geleceğine dair halkın geliştirdiği yerel tahmin yöntemleridir. Yağmur duası ise tarıma bağımlı toplumlarda yağışın önemini yansıtan kültürel bir pratiktir.

5.3.Mecazi Coğrafi Unsurlar

Toplumsal Gerilim – Afet Mecazları

“Depremi kapıya dayandığına inanılmaktadır.” – s.173

Bu cümlede deprem, gerçek bir jeolojik olaydan çok yaklaşan toplumsal veya siyasi bir krizi anlatmak için mecaz olarak kullanılmaktadır. “Kapıya dayanmak” ifadesi, tehlikenin artık kaçınılmaz hâle geldiğini, topluluk üzerinde gerginliğin arttığını gösterir. Deprem burada kırılma, yıkım ve ani değişim anlamlarını taşıyan güçlü bir metafordur.

“Fırtına, şöyle veya böyle .. şu veya bu sonuçla denecek, deniz durulacak...” – s.174

Fırtına ve denizin durulması ifadeleri tamamen metaforiktir. Bu kullanımda fırtına, toplumdaki veya siyasetteki karışıklığı; denizin durulması ise yeniden normalleşmeyi temsil eder. Fiziki coğrafya terimleri aracılığıyla belirsizlik, endişe ve sonrasında gelecek olan sakinlik anlatılmıştır.

“Ankara öyle olursa... demek fırtına ve dalgalar milletin üstünden geçecekti; köylerin, kasabaların, küçük kentlerin evlerini ve çarşı, pazarlarını allak bullak edip geçecekti.” – s.159

Bu cümlede fırtına ve dalgalar, ülke çapındaki siyasi ve toplumsal çalkantıları simgelemektedir. Fiziki bir taşkın gibi tasvir edilen bu mecaz, değişim dalgalarının halkı nasıl etkileyeceğini dramatik şekilde anlatır. Kasabaların “allak bullak olması”, düzenin bozulması anlamına gelir.

İnsan Psikolojisi Mecazları

“...Onlar da yaralı, bereli, kırık, dökük.. dolu, yada çavgın yemiş birer gök ekin!” – s.160

Burada insanlar olgunlaşmamış, savunmasız bir “gök ekine” benzetilmiştir. Gök ekin rüzgâra ve zarara açık bir tahıl türüdür. Bu benzetme, insanların kırılgan, yıpranmış ve dış etkilere açık bir ruh hâli içerisinde olduğunu gösterir. Fiziki bir bitki metaforu kullanılarak psikolojik bir durum anlatılmıştır.

"Göz pınarlarında titreşen yaşlar, akşam güneşiyle yıkanan ovanın sarışınlığını emiyor..."- s.121

Bu ifade, insan ruhuyla coğrafyanın birbirine nasıl karıştığını gösteren ince bir örnektir. Ovanın akşam güneşiyle aldığı o sarı renk, karakterin gözyaşlarına yansyarak onun hüznüyle bütünleşir. Yani coğrafya dışarıda duran bir dekor değil, karakterin acısını besleyen ve o acının rengini veren canlı bir parçadır. Dışarıdaki manzara (ova) ile içerideki duygu (gözyaşı) bu betimlemede sınırlarını kaybedip iç içe geçmiştir.

“Endişeler daha da kurşunlaşmış olarak vardı.” – s.174

Bu cümlede “kurşunlaşmak” ağırlaşmayı, baskı altında kalmayı ifade eder. Fiziksel ağırlık kavramının mecazi kullanımı, duygusal yükün arttığını gösterir. Yerçekimi ve ağırlık gibi fiziksel unsurlar psikolojik ağırlığı betimlemek için kullanılmıştır.

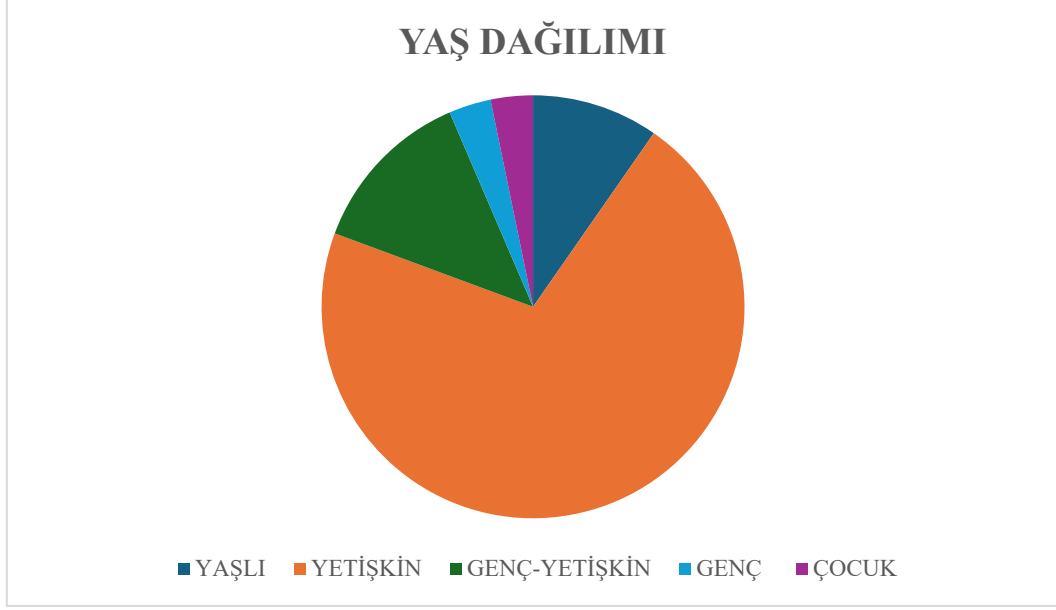
Deniz – Dalga – Hareket Mecazları

“Derya dev dalgalarla çalkalanmaktadır.” – s.196

Bu ifade gerçek bir deniz olayından çok toplumsal veya duygusal bir çalkantıyı temsil eder. “Dev dalgalar”, kontrol edilemez güçleri; “çalkalanmak” ise istikrarsızlığı ve düzensizliği ifade eder. Deniz metaforu, karmaşık duyguların veya olayların büyüklüğünü vurgular.

“Kadifekale’yi, Ağrı ile Toroslar’ı, Canikler’le Sultan Dağları’nı, Süphan Dağları ile kavuşturmuş...” – s.196

Bu cümlede dağ adları bir metaforun parçası olarak kullanılmaktadır. Gerçek bir coğrafi birleşme söz konusu değildir. Dağların buluşması, uzak olanların bir araya gelmesini, imkânsız gibi görünen şeylerin gerçekleşmesini simgeler. Coğrafya unsurları burada hayal gücü ve abartı yoluyla kullanılmıştır.

Grafik: 1

Yaş gruplarına baktığımızda; yaşlılar genellikle tecrübeli ve sözü geçen kişiler olarak kasabanın hafızasını oluşturuyor. Yetişkinler ise esnaf, memur, çiftçi gibi mesleklerle kasabanın ekonomisini ayakta tutuyor. Gençler ve çocuklar ise daha çok yeniliği ve değişimi temsil ediyor; onlar kasabanın geleceği olarak görülüyor.

Grafik: 2

Cinsiyet dağılımında ise erkeklerin dış dünyada daha hâkim olduğu açıkça görülüyor. Siyaset, ticaret ve devlet işleri genelde erkekler üzerinden yürürken; kadınlar daha çok ev işleri ve çocuk bakımı gibi rollerde karşımıza çıkıyor. Ancak yine de geri planda kalsalar bile kadınların kasaba hayatında görünmez bir emeği olduğu anlaşıyor.

Meslek grupları kasabanın ekonomik yapısını anlamamız için önemli ipuçları veriyor. Manifaturacı, nalbant, kahveci gibi esnaflar kasabanın ticaretinin bel kemiğini oluşturuyor ve sosyal hayat genelde buralarda dönüyor. Kaymakam, savcı, jandarma gibi devlet memurları ise kasabadaki devlet otoritesini ve modernleşmeyi temsil ediyor. Doktor, öğretmen ve avukat gibi eğitilmiş karakterlerin az sayıda da olsa varlığı, kasabada okumuş bir kesimin oluşmaya başladığını gösteriyor.

Siyasilerin çokluğu ise o dönemde siyasetin kasaba hayatına ne kadar girdiğinin bir kanıtı olduğu görülmektedir. Serbest Cumhuriyet Fırkası ile Halk Fırkası arasındaki çekişme, karakterlerin komşuluk ilişkilerine kadar yansımış durumda.

Yerleşim olarak karakterlerin çoğu kasaba merkezinde yaşıyor, bu da kasabanın çevre köyler için bir merkez olduğunu gösteriyor. Birkaç karakterin İstanbul veya Ankara ile bağlantılı olması ise kasabanın dış dünyadan tamamen kopuk olmadığını hatırlatıyor. Dini ve etnik yapıya bakıldığında kasaba halkı genelde Türk ve Müslüman; bu yapının dışındaki tek dikkat çekici örnek Arap kökenli Sıtma Doktoru. Eğitim durumu genelde düşük olsa da memur ve doktor gibi karakterler sayesinde toplumda eğitilmiş-eğitimsiz ayrımı da hissediliyor.

Kısacası, romandaki karakterlerin tamamını bir arada düşündüğümüzde, geleneklerin devam ettiği, geçimin tarım ve esnaflığa dayandığı, siyasetin günlük hayatı çok etkilediği bir kasaba düzeni görüyoruz. Bu geniş karakter kadrosu sayesinde roman sadece bireysel hayatları değil, o dönemin Türkiye'sinin genel bir tablosunu da gözler önüne seriyor.

8. Romandaki Mekânların Analizi Harita Üzerindeki Dağılımı

Bu çalışmada, romanda adı geçen şehir ve ülkelerin dağılımını daha net görebilmek amacıyla bir yerleşim haritası oluşturulmuştur. Buradaki temel hedef, romanın mekânsal çerçevesini somutlaştırmak ve kasabanın diğer bölgelerle olan coğrafi bağını ortaya koymaktır. Tarık Buğra, Yağmur Beklerken romanında doğrudan bir harita sunmasa da metin içerisine yerleştirdiği şehir ve ülke isimleriyle kasabanın dış dünyayla olan ilişkisini güçlü bir şekilde hissettirmektedir. Olay örgüsünün geçtiği coğrafyayı ve mekânsal ilişkileri görünür kılmak adına, romanda adı geçen yerler tespit edilmiş tablolar ve farklı haritalar üzerinde gösterilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonunda yer alan Akşehir lokasyon haritası ile romanın merkez mekânı olan Akşehir'in, Türkiye ve Konya ili içindeki konumu görsel olarak ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra, romanda adı geçen dağların konumlarını gösteren harita, anlatının arka planını oluşturan fiziki coğrafya unsurlarını mekânsal bir bütünlük içinde değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Böylece hem yerleşim yerlerinin hem de dağların dağılımı birlikte okunarak, romanın kurgusal evreni ile gerçek coğrafi ortam arasındaki ilişki daha somut biçimde izlenebilmektedir.

Sıra	Şehir / Yer Adı
1	Dersim-Tunceli
2	Bitlis
3	Antalya
4	Samsun
5	Şam
6	İstanbul
7	Erzurum
8	İzmir
9	Ankara
10	Bursa
11	Girit
12	Konya (Akşehir)

Tablo: 3

Sıra	Ülke Adı
1	Yunanistan
2	Bulgaristan
3	Rusya-Moskof
4	Amerika
5	Türkiye
6	Malta

Tablo: 4

MEKAN	TÜR	KITA	BÖLGE	ÜLKE	ŞEHİR	COĞRAFI KONU
Garb medeniyeti (Batı dünyası)	Medeniyet / kültürel bölge	Avrupa-Kuzey Amerika	Batı dünyası			kültür coğrafyası, medeniyet coğrafyası
Osmanlı	İmparatorluk / devlet	Asya-Avrupa-Afrika	Osmanlı coğrafyası / Avrasya-Kuzey Afrika			Siyasi coğrafya, tarihi coğrafya
Türkiye	Ülke	Asya-Avrupa	Türkiye geneli	Türkiye		Siyasi coğrafya, yerleşme coğrafyası
Amerika	Ülke	Kuzey Amerika	Kuzey Amerika	Amerika Birleşik Devletleri		Siyasi coğrafya
Bulgar-Bulgaristan	Ülke	Avrupa	Balkanlar	Bulgaristan		Siyasi coğrafya
Malta	Ülke	Avrupa	Akdeniz	Malta		Siyasi coğrafya
Yunanistan	Ülke	Avrupa	Balkanlar-Akdeniz	Yunanistan		Siyasi coğrafya
Rusya-Moskof	Ülke	Avrupa-Asya	Avrasya	Rusya		Siyasi coğrafya
Bitlis	Şehir	Asya	Doğu Anadolu Bölgesi	Türkiye	Bitlis	Yerleşme coğrafyası
Bursa	Şehir	Asya	Marmara Bölgesi	Türkiye	Bursa	Yerleşme coğrafyası
Ankara/Başşehir	Şehir	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Ankara	Yerleşme coğrafyası
İstanbul	Şehir	Asya-Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Yerleşme coğrafyası
Girit	Ada	Avrupa	Doğu Akdeniz	Yunanistan		Siyasi coğrafya
İzmir	Şehir	Asya	Ege Bölgesi	Türkiye	İzmir	Yerleşme coğrafyası
Samsun	Şehir	Asya	Karadeniz Bölgesi	Türkiye	Samsun	Yerleşme coğrafyası
Dersim/Tunceli	Şehir	Asya	Doğu Anadolu Bölgesi	Türkiye	Tunceli	Yerleşme coğrafyası
Şam	Şehir	Asya	Ortadoğu	Suriye	Şam	Yerleşme coğrafyası
Erzurum	Şehir	Asya	Doğu Anadolu Bölgesi	Türkiye	Erzurum	Yerleşme coğrafyası
Antalya	Şehir	Asya	Akdeniz Bölgesi	Türkiye	Antalya	Yerleşme coğrafyası
Taksim	Semt / meydan	Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Kent coğrafyası
Fatih	Semt / meydan	Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Kent coğrafyası
Harbiye	Semt / meydan	Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Kent coğrafyası
Sirkeci	Semt / meydan	Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Kent coğrafyası
Çankaya	İlçe / semt	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Ankara	Siyasi coğrafya, kent coğrafyası
Toroslar	Dağ sırası	Asya	Akdeniz kuşağı	Türkiye		Jeomorfoloji
Kadifekale	Tepe / kale	Asya	Ege Bölgesi	Türkiye	İzmir	Jeomorfoloji, tarihi coğrafya
Ağrı	Dağ	Asya	Doğu Anadolu Bölgesi	Türkiye	Ağrı	Jeomorfoloji (dağlık alan)
Canikler	Dağ sırası	Asya	Karadeniz Bölgesi	Türkiye	Samsun	Jeomorfoloji (dağlık alan)
Sultan Dağları	Dağ sırası	Asya	İç Anadolu / Ege geçiş kuşağı	Türkiye	Konya	Jeomorfoloji (dağlık alan)
Süphan Dağları	Dağ	Asya	Doğu Anadolu Bölgesi	Türkiye	Bitlis	Jeomorfoloji (dağlık alan)
Emirdağları	Dağ sırası	Asya	İç Anadolu / Ege geçiş kuşağı	Türkiye	Afyonkarahisar	Jeomorfoloji (dağlık alan)
Yıldız Parkı	Park	Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Kent coğrafyası, rekreasyon
Gülhane Parkı	Park	Avrupa	Marmara Bölgesi	Türkiye	İstanbul	Kent coğrafyası, rekreasyon
Kasaba	Kasaba	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Hamamönü	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Dereözü	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Çınaraltı	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Enginli	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Yerleşme coğrafyası, taşra coğrafyası
Güroluk	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Gavur Mahallesi	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Yarenler	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Yerleşme coğrafyası, taşra coğrafyası
Yakasaray	Mahalle / mevki	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Altınkalem Mahallesi	Mahalle	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Yerleşme coğrafyası, taşra coğrafyası
Eskikale Mahallesi	Mahalle	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Yerleşme coğrafyası, taşra coğrafyası
Eğnidik köyü	Köy	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye	Akşehir (Konya)	Kurmaca/Kurgu
Anadolu	Bölge	Asya	İç Anadolu Bölgesi	Türkiye		Bölgesel Coğrafya

Tablo: 5

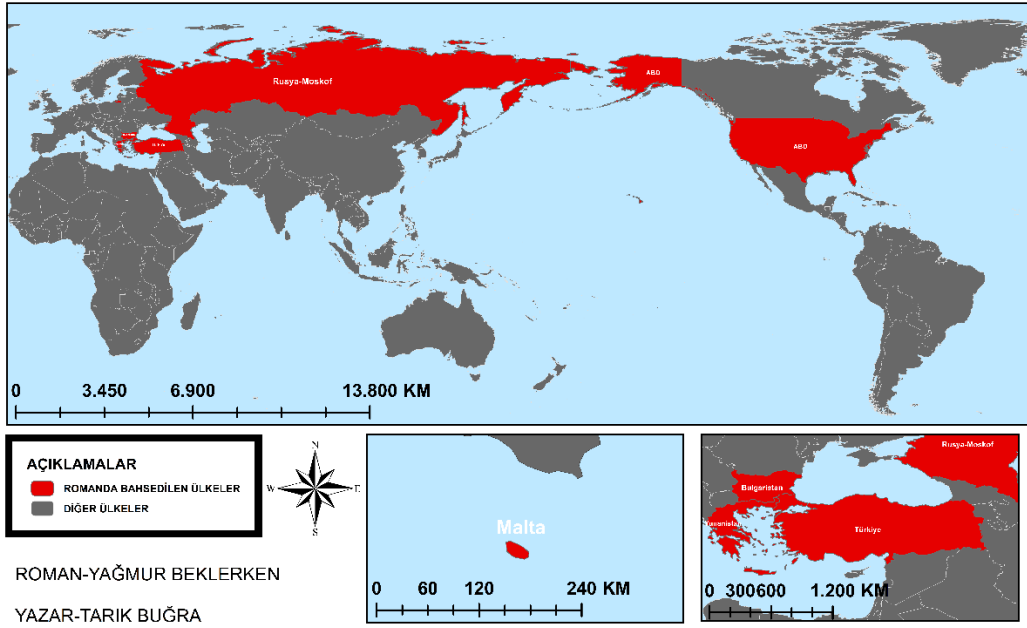
Yağmur Beklerken’deki mekânların romanın konusu ve coğrafyasıyla nasıl iç içe geçtiğini özetleyen bir şema niteliğindedir. Mekânlar, bir yandan küçük bir İç Anadolu kasabasını merkeze alırken, diğer yandan Türkiye’nin farklı bölgelerine, hatta Balkanlar, Ortadoğu ve Batı dünyasına kadar açılarak hikâyeyi çok katmanlı bir coğrafi çerçeveye yerleştirir. Böylece roman, yerel bir kasaba hikâyesi anlatmakla yetinmez; merkez-taşra ilişkisini, “garp medeniyeti” tartışmalarını ve ulusal ölçekli siyasal gerilimleri de sahneye taşır. Tablo, siyasal coğrafya (ülkeler, devletler), yerleşme ve kent coğrafyası (şehirler, semtler, parklar) ile fiziki coğrafya unsurlarının (dağ sıraları, bölgesel kuşaklar) aynı anlatı içinde buluştuğunu göstererek, kasabanın gündelik hayatının aslında çok daha geniş bir coğrafi ve medeniyet düzlemiyle bağlantılı olduğunu görünür kılmaktadır.

Kıta	Frekans (adet)
Asya	18
Avrupa	7
Avrupa–Kuzey Amerika (Batı Dünyası)	1
Avrupa–Asya (Avrasya)	1

Tablo: 6

Tabloda görüldüğü üzere romandaki mekânların büyük çoğunluğu Asya kıtasında yer almakta, bu da romanın mekânsal omurgasının Türkiye ve İç Anadolu merkezli olduğunu göstermektedir. Avrupa ve Batı dünyasına ait mekânların sınırlı kullanımı ise hikâyenin yerel bağlamdan kopmadan, kültürel ve siyasal etkileşimlere açık bir yapıda kurgulandığını ortaya koymaktadır.

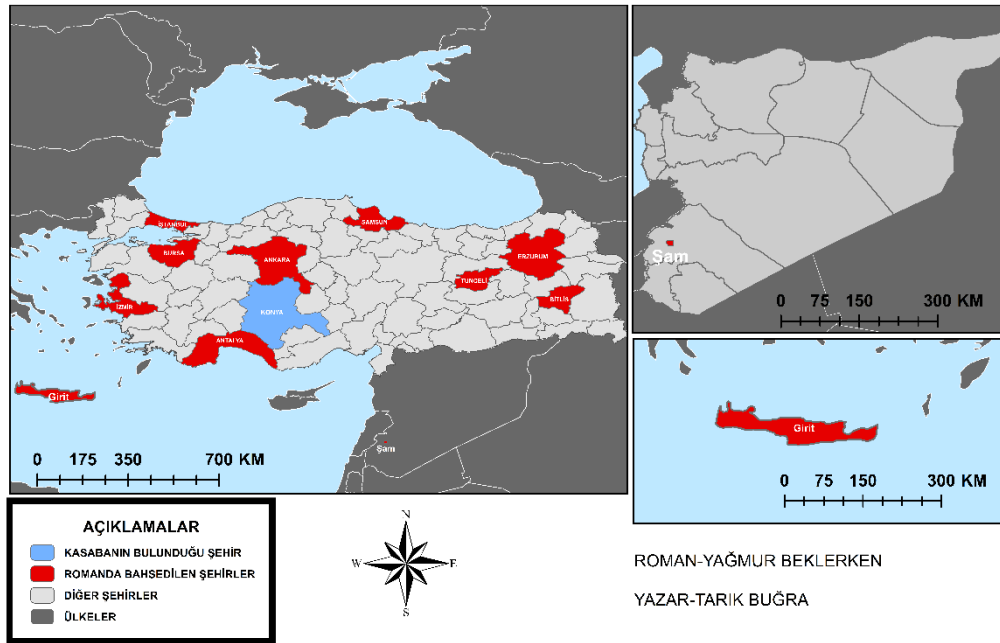
YAĞMUR BEKLERKEN ROMANINDA ADI GEÇEN ÜLKELER HARİTASI

Harita: 1

Bu harita, romanda adı geçen ülkeleri göstererek kasabanın dış dünyayla ilişkisini somutlaştırmaktadır. Olaylar buralarda geçmese de yapılan atıflar, romanın mekânsal çerçevesini yerelden küresele taşımıştır.

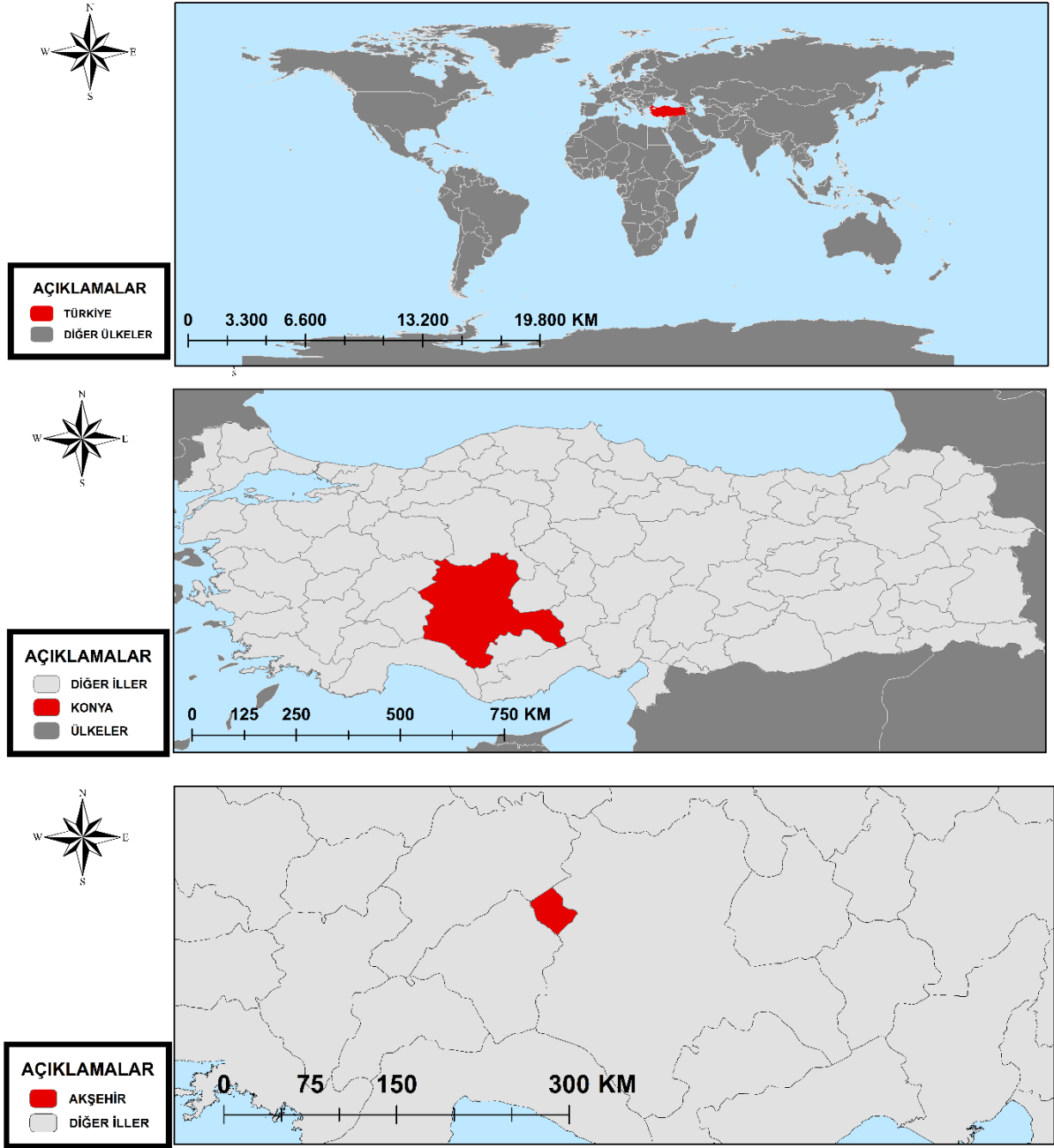
YAĞMUR BEKLERKEN ROMANINDA ADI GEÇEN ŞEHİRLER HARİTASI

Harita: 2

Bu harita, romanda adı geçen şehirlerin dağılımını göstermektedir. Şehirlerin farklı bölgelerde yer alması, romanın mekânsal ilişki ağının geniş olduğunu ve kasabanın çevresiyle etkileşim hâlinde olduğunu göstermektedir.

YAĞMUR BEKLERKEN ROMANININ GEÇTİĞİ ALANIN LOKASYON HARİTASI

ROMAN-YAĞMUR BEKLERKEN

YAZAR-TARIK BUĞRA

Harita: 3

Bu haritada, Yağmur Beklerken romanının geçtiği, tespit edilen Akşehir ilçesinin (Konya) coğrafi konumu gösterilmektedir.

YAĞMUR BEKLERKEN ROMANINDA GEÇEN DAĞLAR HARİTASI

Harita: 4

Bu haritada, romanda adı geçen dağların Türkiye üzerindeki konumsal dağılışı gösterilmektedir. Romanın geçtiği isimli kasabanın (Akşehir) konumu ile kasabanın ufkunu belirleyen Emirdağları'nın Türkiye içindeki yeri birlikte görülmektedir. Böylece kasabanın, özellikle Emirdağları'nı gören bir İç Anadolu yerleşmesi olarak romandaki mekânsal kimliği görsel olarak somutlaştırılmaktadır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, Tarık Buğra'nın *Yağmur Beklerken* romanı edebiyat kartografyası ve coğrafya temelli okuma yaklaşımıyla incelenmiş; isimli bir Anadolu kasabası olarak kurgulanan mekânın, metindeki ipuçları üzerinden Akşehir ve yakın çevresiyle örtüştüğü ortaya konmuştur. Mahalle, mevki, köy ve dağ adları ile fiziki çevre tasvirleri, romanın soyut bir fon yerine somut bir coğrafi zemin üzerinde şekillendiğini göstermekte; böylece metin hem yerel bir kasaba hikâyesi hem de Türkiye ölçeğindeki siyasal ve toplumsal gerilimleri yansıtan çok katmanlı bir anlatı özelliği kazanmaktadır.

Çalışmada romandaki coğrafi unsurlar fiziki, beşerî (ekonomik ve kültürel alt boyutlarıyla birlikte) ve mecazi boyutlarıyla ele alınmış; iklim, kuraklık, toprak ve dağlık alanlar gibi fiziki unsurlar ile yerleşme dokusu, ulaşım, ekonomik yapı ve siyaset gibi beşerî unsurlar metinden seçilen örneklerle analiz edilmiştir. Yağmur, kuraklık ve yükselti gibi unsurların aynı zamanda metaforik anlamlar taşıdığı gösterilerek romanın coğrafi hayal gücü de ortaya çıkarılmıştır. Yer adlarının tablo hâlinde sınıflandırılması ve CBS ortamında haritalandırılması, roman mekânının dağılımını ve yapısal işlevini görselleştirilebilir kılmıştır. Sonuç olarak, bu çalışma *Yağmur Beklerken* üzerinden edebiyat ile coğrafya arasındaki ilişkinin somut biçimde ortaya konulabileceğini ve benzer yöntemlerin farklı romanlara uygulanarak edebiyat coğrafyası alanında yeni araştırmalara zemin hazırlayabileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ayık, U., & İlik, İ. (2020). Orhan Kemal'in bereketli topraklar üzerinde ve gurbet kuşları romanlarının edebiyat coğrafyası açısından incelenmesi. *Coğrafya Dergisi – Journal of Geography*, 40, 259–274. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2020-0008>
- Buğra, T. (2004). *Yağmur Beklerken*. İletişim Yayınları.
- Brosseau, M. (1994). Geography's literature. *Progress in Human Geography*, 18(3), 333–353. <https://doi.org/10.1177/030913259401800304>
- Çandır, K. (2017). Tarık Buğra'nın “Yağmur Beklerken” romanının tahlili. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 163–181.
- Garan, B. (2012). Coğrafya merkezli okuma ışığında Kadından Kentler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları (HÜTAD)*, (16), 87–111.
- Kaçmaz, P., & Kaçmaz, M. (2017). Edebiyat coğrafyası; Elif Şafak'ın romanlarında coğrafi unsurlar. *Journal of Strategic Research in Social Science*, 3(4), 1–20.
- Kefeli, E. (2009). Coğrafya merkezli okuma. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(1-I), 423–433. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.552>
- Narlı, M. (2013). Romanlar ve taşralar: Türk romanında taşra algıları üzerine bir değerlendirme. *Bilig*, (64), 285–316.
- Örgen, E. (2003). Yağmur Beklerken romanında aydınlar ve halk. *Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, (14), 49–57.
- Özlük, N. (2011). Tarık Buğra'nın roman ve hikâyelerinde Anadolu'da ekonomik durum. *Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 30, 129–150.
- Şahin, B. (2025). Taşra sıkıntısını sosyolojik olarak anlamak: Ardahan'da taşra deneyimi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 452–471.
- Tuan, Y.-F. (1978). Literature and geography: Implications for geographical research. In D. Ley & M. S. Samuels (Eds.), *Humanistic geography: Prospects and problems* (pp. 194–206). Maaroufa Press.